

Sosyal Bilgiler Dersinde Yaratıcı Drama'nın Bir Yöntem Olarak Kullanılmasının Öğrenci Başarısına Etkisi *

Ömer Nayci ¹, Ömer Adıgüzel ²

Öz

Bu araştırma, ilköğretim 5. sınıf Sosyal Bilgiler Dersi "Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler" öğrenme alanında yer alan "Toplum İçin Çalışanlar" ünitesinin yaratıcı drama yöntemiyle işlenmesinin öğrenci başarısına etkisi olup olmadığını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Araştırmanın çalışma grubunu, Şırnak ilinde yer alan bir devlet okulu ile bir özel okulda öğrenim gören 5. sınıf öğrencilerinden seçkisiz örnekleme yöntemi ile belirlenen 106 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada nitel ve nicel yöntemler bir arada kullanılmıştır. Nitel yöntem olarak açık uçlu sorulardan oluşan değerlendirme formundaki veriler içerik analiz türlerinden frekans analizi kullanılarak elde edilmiştir. Nicel yöntem olarak ise "Solomon Dört Gruplu Araştırma Modeli" (S.D.G.M.) kullanılmıştır. Deney grubunda, konular işlenirken yaratıcı drama yöntemi, kontrol grubunda ise soru-cevap, örnek olay, anlatım ve tartışma yöntem ve teknikleri kullanılmıştır. Uygulama her bir okul türü için 4'er hafta olmak üzere toplam 24 saat sürmüştür. Ön test ve son testlerden elde edilen puanlar değerlendirilerek deney ve kontrol grupları arasında fark olup olmadığı "t testi" ile ortaya konulmuştur. Ayrıca grupların fark puanlarının ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı tek faktörlü varyans analizi (ANOVA) ile test edilmiştir. Araştırmanın sonucunda devlet okulunda ve özel okulda öğrenim gören öğrencilerin son test ortalama puanları karşılaştırıldığında; öğrencilerin son test puanlarında öğrenim gördükleri okul türüne göre anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Elde edilen nitel veriler incelendiğinde; deney grubunda yer alan öğrenciler, yaratıcı dramanın dersleri çok eğlenceli ve zevkli hale getirdiği, derslerde sıkılmadıklarını ve derse katılımın daha yüksek olduğunu ifade etmişlerdir. Özetle; Sosyal Bilgiler Dersinde yaratıcı dramanın bir yöntem olarak kullanılmasının öğrenci başarısı üzerinde anlamlı düzeyde etkili olduğu ve öğrencilerin birçok açıdan olumlu bir öğrenme süreci geçirdikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler

Sosyal Bilgiler Dersi
Yaratıcı Drama
Başarı Testi
İlköğretim
Öğretim Yöntemleri

Makale Hakkında

Gönderim Tarihi: 13.05.2016
Kabul Tarihi: 02.10.2017
Elektronik Yayın Tarihi: 09.11.2017

DOI: 10.15390/EB.2017.6514

* Bu makale Ömer Nayci'nin Ömer Adıgüzel danışmanlığında yürütülen "İlköğretim 5. sınıf sosyal bilgiler dersinde yaratıcı dramanın bir yöntem olarak kullanılmasının öğrenci başarısına etkisi" başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

¹ Şırnak Üniversitesi, Şırnak MYO, Türkiye, nayciomer@gmail.com

² Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi, Türkiye, omeradiguzel@gmail.com

Giriş

Toplumsal yapı ve sosyal ilişkilerde hızlı bir değişim ve dönüşüm yaşanmaktadır. Bu süreçte hem topluma uyum sağlama hem de topluma yön verme noktasında bireye önemli sorumluluklar düşmektedir. Değişen ve gelişen sosyal ve kültürel yapı, çağdaş birey gereksinimi zorunlu kılmaktadır. Çağdaş bireyin yetiştirilmesi noktasında eğitim önemli bir rol üstlenmektedir. Ancak bireyin gelişimi açısından ihtiyaç duyulan bilgi ve becerilerin kazandırılmasında eğitimin niteliği de son derece önemlidir. Bu nedenle eğitimi hem nitelik hem de işlevsellik açısından ihtiyaç duyulan noktaya taşımak için eğitimde program geliştirme çalışmaları yürütülmektedir.

İnsanın toplumsal ve fiziksel çevresiyle etkileşimini zaman süreci içinde ele alan sosyal bilgiler, ilköğretim programı içinde önemli bir yere sahiptir. Demokratik sürece aktif katılıma odaklı bir vatandaşlık anlayışını temel amaç olarak hedefleyen sosyal bilgiler, çocuğun toplumsallaşmasına önemli katkılar yapar. Ancak kendisinden beklenen bu katkıları yerine getirebilmesi için sosyal bilgiler eğitim programının çağdaş sosyal bilgiler anlayışı doğrultusunda hazırlanması ve geliştirilmesi gerekir (Doğanay, 2008). Çağın gerektirdiği insan tipini yetiştirmede önemli bir yere sahip olan eğitim ve öğretim programları ve bu doğrultuda okullarda yürütülmekte olan dersler, toplumun ihtiyaç ve beklentilerine göre planlanmakta, uygulanmakta ve değerlendirilmektedir (Sever, 2015, s. 4). Sosyal Bilgiler Dersi öğretim programı geliştirme çalışması bunlardan biridir.

Sosyal bilgiler, toplumsal gerçekle kanıtlamaya dayalı bağ kurma süreci ve bunun sonunda elde edilen dirik bilgiler olarak tanımlanabilir. Toplumsal gerçek denildiğinde, toplumsal yaşamı düzenleyen her türlü etkinlik akla gelebilir. İnsanın yaşamında kullandığı ve zorunlu olan, onun daha kolay, rahat, mutlu yaşamasını, kendini gizli güçleri doğrultusunda geliştirip gerçekleştirmesini sağlayan tüm toplumsal olgular ve ilişkiler bu kavramın kapsamı içine girebilir (Sönmez, 2010, s. 3). Sosyal Bilgiler Dersinin amacı ise öğrencinin sosyal hayata uyumu sağlama, etkin ve üretken vatandaşlar yetiştirme olarak görülmüştür. Çocuğun içinde yaşadığı topluma uyum sağlama yanında evrensel değerlerle de donatılması da sosyal bilgilerin en önemli hedefleri arasında yer almaktadır (Sever, 2015, s. 14).

Uygulanmakta olan Sosyal Bilgiler Programı; 21. yüzyılın çağdaş, Atatürk ilke ve devrimlerini benimsemiş, Türk tarihini ve kültürünü kavramış, temel demokratik değerlerle donanmış ve insan haklarına saygılı, yaşadığı çevreye duyarlı, bilgiyi deneyimlerine göre yorumlayıp sosyal ve kültürel bağlam içinde oluşturan, kullanan ve düzenleyen (eleştirel düşünen, yaratıcı, doğru karar veren), sosyal katılım becerileri gelişmiş, sosyal bilimcilerin bilimsel bilgiyi üretirken kullandıkları yöntemleri kazanmış, sosyal yaşamda etkin, üretken, haklarını ve sorumluluklarını bilen, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarını yetiştirmeyi amaçlamaktadır (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2005).

Özetle Sosyal Bilgiler Programı ile Sosyal Bilgiler Dersinin bireye kazandırmak istedikleri temel bilgi ve beceriler açısından ortak bir noktada birleştiği söylenebilir. Bununla birlikte şu an uygulanmakta olan Sosyal Bilgiler Programının amaçlarının, içeriğinin, öğrenme öğretme sürecinin ve değerlendirme biçimlerinin çağdaş gelişmeler ışığında ve öğrencileri merkeze alarak geliştirildiği ve kendi içinde tutarlı bir yapısının olduğu söylenebilir (Özdemir, 2014, s. 43). Ancak söz konusu amaçların niteliğinden çok bu amaçların toplumun temelini oluşturan bireye nasıl kazandırıldığı da son derece önemlidir.

Sosyal Bilgiler Programı öğrenenlere; eleştirel düşünme becerisi, yaratıcı düşünme becerisi, iletişim ve empati becerisi, araştırma becerisi, problem çözme becerisi, karar verme becerisi, sosyal katılım becerisi gibi becerileri kazandırmayı amaçlar (MEB, 2005a). Bu becerilerin kazandırılması noktasında, öğrenme ve öğretme sürecinde doğru yöntem ve tekniklerin kullanılması da oldukça önemlidir. Bu açıdan bakıldığında; Sosyal Bilgiler Programının kazandırmak istediği temel beceriler ile yaratıcı dramının; "Yaratıcılığı ve hayal gücünü geliştirme, iletişim becerileri geliştirme, eleştirel ve bağımsız düşünebilme, işbirliği yapabilme, sosyal duyarlılık yaratma, dil gelişimi, sözel ve sözel olmayan ifade becerisini geliştirme" gibi bazı temel amaçlarıyla doğrudan ilişkili olduğu görülür

(Adıgüzel, 2017). Bu ilişki Sosyal Bilgiler Programında yaşanan değişikliklere bağlı olarak, öğrenme ve öğretme sürecinde programın temel öğelerinden biri olan "nasıl" boyutuna da yansımış ve bir yöntem olarak yaratıcı drama önemli bir yer tutmuştur. Bu da çalışmanın gereklilik boyutunu güçlendirmiştir.

Öğretim programlarında yaşanan yenilikler, eğitimde program geliştirme çalışmalarının gereksinimler doğrultusunda kapsamlı ve sürekli devam eden bir süreç olduğunu göstermektedir. Eğitimde program geliştirme, program öğeleri olan hedef, içerik, öğretme öğrenme süreci ve değerlendirme öğeleri arasındaki dinamik ilişkiler bütünü olarak ifade edilebilir. Bu öğelerden en önemlisi öğrenmelerin gerçekleştiği öğretme-öğrenme sürecidir. Bu öğe, hedeflere ulaşmada kullanılacak, strateji, yöntem ve teknikleri, ders içi ve ders dışı etkinlikleri, kullanılacak araç ve gereçleri içerir. Program öğelerinin herhangi birinde meydana gelen değişikliklerden biri diğer öğeleri de etkilemektedir (Demirel, 2015). Bu açıdan gereksinimler doğrultusunda öğretim programlarında yaşanan değişikliklere bağlı olarak 'Ne öğretelim' sorusuyla birlikte 'Nasıl öğretelim' sorusuna da yanıt aranmıştır. Bu da öğrencilerin bilgiyi yapılandırma sürecinde aktif rol almaları gereken bir yaklaşımı benimseyen yeni program anlayışı, bunu destekleyecek yeni yöntem ve tekniklerin gereksinimini de zorunlu kılmıştır. Bu doğrultuda yaratıcı drama yeni program anlayışını işe koşmada önemli bir yöntem olarak ön plana çıkmıştır.

Eğitimde Yaratıcı Drama

Eğitim, bir bütünlük içerisinde bireylerin duyuşsal, devinişsel ve bilişsel olarak en uygun ve ileri düzeyde yetiştirilmesini amaçlar. Bu bütünlük ile insanın yaşadığı çevre arasında bir iletişimin kurulması, denge ve uyumun oluşturulması gerekir ki bunda da tümel bir eğitim yaklaşımına sahip olan yaratıcı drama alanına çok önemli görevler düşmektedir. Eğitim sisteminde bir yöntem olarak gün geçtikçe daha çok ihtiyaç duyulan yaratıcı drama; bir grubu oluşturan üyelerin yaşam deneyimlerinden yola çıkarak, bir amacın, düşüncenin, doğaçlama, rol oynama (rol alma) vd. tekniklerden yararlanarak canlandırılmasıdır (Adıgüzel, 2017).

Yaratıcı drama, öğrenmenin önemli bir yoludur ve hem Heathcote hem de Bolton yaratıcı dramayı öğrenmek için bir araç olarak görür. Her ikisinin de kuramı bu anlayışa sahiptir. Heathcote, yaratıcı dramanın kendisi için yapılan bir yaşantıyı değil, yaratıcı drama aracılığı ile çocuklara eğitsel olanaklar sunmayı amaçlayan bir alan olduğunu savunur. Bu nedenle kendisinin öncelikle bir öğretmen, ikincil olarak da bir drama eğitmeni olduğunu vurgular. Yaratıcı drama, merkezine öğreneni alır ve ona kurgusal dünyadaki gerçeklikleri çeşitli roller üstlenerek yaşatır. Böylece öğrenen, kendisini ve yakın çevresini doğal ve aktif bir yöntemle tanır, kendini gerçekleştirir (Adıgüzel, 2017). Bunun yanı sıra yaratıcı drama hem içerik hem de süreçte öğrenme becerilerinin gelişmesine olanak verip, öğrencilerin ön yaşantılarını öğrenme sürecine getirir. Böylece bilginin yeniden oluşturulması ve var olan kazanımlara yöneltilmesinde kilit rol oynar (Güven, 2009).

Yaratıcı dramada birey farkında olmadan; bir yandan duyularını eğitime sürecindedir, diğer yandan da öğrenme sürecinde etkin katılımcıdır. Öğrenci kendi yaptığı ile öğrenirken duyu organlarını harekete geçirir ve unutulmayacak yaşantılar kazanır. Bu yaşantıların kazanılması aynı zamanda, bireyin sözel ve sözel olmayan iletişim becerilerini de geliştirilmesi demektir (Üstündağ, 2012).

Yaratıcı dramanın öğrenen açısından çeşitli kazanımların olduğu birçok bilimsel çalışmayla ortaya konulmuştur. Bu araştırma sonucunda da öğrencilerin dersin diğer derslerden daha eğlenceli ve zevkli geçtiğini, farklı bir öğrenme süreci yaşadıklarını, arkadaşlar arası paylaşımın ve birlikteliğin daha çok ön plana çıktığını ve bunun doğal sonucu olarak olumlu bir iletişim süreci yaşadıklarını ifade etmeleri yaratıcı dramanın bir yöntem olarak etkililiğini ortaya koymuştur.

Yaratıcı drama diğer disiplinlerden farklı olarak kendine özgü ders planı işleyişine sahiptir. Başka bir deyişle yaratıcı dramada öğrenme öğretme süreci farklı aşamalara göre yürütülür. Bu aşamalar 1. Hazırlık-Isınma 2. Canlandırma, 3. Değerlendirme olmak üzere üç basamakta gerçekleştirilir (Adıgüzel, 2017). Bu çalışmada bu aşamalara göre ders planları hazırlanmıştır.

Uygulanan ders planları çerçevesinde; “Yaratıcı dramının bir yöntem olarak kullanılmasının farklı okul türleri açısından öğrenci başarısına etkisi var mıdır?” sorusuna yanıt aranmıştır. Bu genel amaç çerçevesinde Sosyal Bilgiler Dersinde düz anlatım ile yaratıcı dramının bir yöntem olarak kullanılması sonucunda farklı okul türleri açısından öğrencilerin başarıları arasında anlamlı bir farkın olup olmadığı araştırılmıştır. Ayrıca farklı okul türlerinde öğrenim gören öğrencilerin yaratıcı dramının bir yöntem olarak kullanılmasına ilişkin görüşleri de ele alınmıştır.

Araştırma, ilköğretim 5. sınıf Sosyal Bilgiler Dersi, Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler öğrenme alanında yer alan "Toplum İçin Çalışanlar" ünitesi ile sınırlıdır. Bununla birlikte araştırma, öğretim yöntemlerinden düz anlatım ve yaratıcı drama yöntem ve teknikleri ile sınırlıdır.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Araştırmada hem nitel ve hem de nicel yöntem birlikte kullanılmıştır. Nitel yöntem olarak açık uçlu sorulardan oluşan değerlendirme formu kullanılmış ve veriler, içerik analizine tabi tutularak, her soru için sıklıkla kullanılan sözcüklerin frekans analizi yapılarak elde edilmiştir (Tavşancıl ve Aslan, 2001, s. 89). İçerik analizi, hacimli olan nitel materyali olarak temel tutarlılıkları ve anlamları belirlemeye yönelik herhangi bir nitel veri indirgeme ve anlamlandırma çabası girişimlerini ifade eder (Patton, 2014, s. 453). İçerik analizinde uygulama sonucunun başarısını etkileyen sözcükler farklı iki okul türü açısından her soru için karşılaştırmalı bir şekilde ele alınmış ve sözcüklerin frekans ve yüzdeleri hesaplanarak yorumlanmıştır. Nicel yöntem olarak ise araştırmalarda klasik veya gerçek araştırma modellerinden iç ve dış geçerliği birlikte koruyan en kuvvetli deneme modeli olan “Solomon Dört Gruplu Araştırma Modeli” (S.D.G.M.) kullanılmıştır (Karasar, 2015, s. 98). Bu modele göre yansız atama yöntemi kullanılarak dört ayrı grup belirlenir. Belirlenen ilk iki grup deney ve kontrol grubu olarak ayrıldıktan sonra deney grubuna müdahale edilir ve her iki grupta da ön test ve son test uygulanır. Diğer taraftan üçüncü ve dördüncü gruplar da kendi aralarında deney ve kontrol grubu olarak ayrıldıktan sonra ön test yapılmaksızın deney grubuna deney yöntemi uygulandıktan sonra iki grupta da sadece son test yapılır. Bu model, ilk iki grupta uygulanan ön ve son testler vasıtasıyla bağımsız değişkenin sonuç üzerindeki etkisinin göstermesinin yanı sıra üç ve dördüncü gruplarda ön testin uygulanmaması nedeniyle ön testin sonuçlar üzerinde herhangi bir etkisi olup olmadığı konusunda da araştırmacıya fikir verir (Black vd., 1999; aktaran Karakuş ve Başbüyük, 2009).

Tablo 1. Solomon Dört Gruplu Araştırma Modeli

Grup 1	R	T1	M	T2
Grup 2	R	T1		T2
Grup 3	R		M	T2
Grup 4	R			T2

R: Rastgele atama

T1: Öntest/ müdahale öncesi gözlem

M: Müdahale/ bağımsız değişken eklenmesi

T2: Sontest/ müdahale sonrası gözlem

Araştırmanın çalışma grubunda devlet okulu ve özel okul olmak üzere farklı okul türlerinde hem deney hem de kontrol grubu olmak üzere ikişer grup yer almaktadır. Tablo 1’de yer alan Solomon Dört Gruplu Araştırma Modeli’nden yola çıkarak, yaratıcı dramının bir yöntem olarak öğrenci başarısına etkisini ortaya koymak amacıyla "Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler" öğrenme alanında "Toplum İçin Çalışanlar" ünitesinde yer alan konular, deney gruplarında yaratıcı drama yöntemiyle işlenirken, kontrol gruplarında ise düz anlatım yöntemi ile işlenmiştir. Başka bir deyişle özel okul ve devlet okulunun her bir deney grubunda dersler yaratıcı drama ile işlenirken, özel okul ve devlet okulunun kontrol gruplarında ise dersler düz anlatım yöntemiyle işlenmiştir. Bununla birlikte düz anlatım yöntemi tartışma, soru cevap ve örnek olay gibi aktif öğretim yöntemleriyle de desteklenmiştir.

Tablo 2. Araştırma Modeli

Öğrenci Grupları	Test	Deneme Modeli	Test
İlköğretim Okulu (Özel)			
Deney (5-A)	Ön	Yaratıcı Drama	Son
Kontrol (5-B)	Ön	Anlatım, Tartışma, Soru-Cevap, Örnek Olay	Son
İlköğretim Okulu (Devlet)			
Deney (5-A)		Yaratıcı Drama	Son
Kontrol (5-C)		Anlatım, Tartışma, Soru-Cevap, Örnek Olay	Son

Tablo 2’de “Solomon Dört Gruplu Araştırma Modeli”ne (S.D.G.M.) yer verilmiştir. Ayrıca modelden yola çıkarak araştırmada çalışma gruplarına nasıl yer verildiğine ilişkin bilgilere de yer verilmiştir. Sosyal Bilgiler Dersinde "Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler" öğrenme alanı kapsamında yer alan “Toplum İçin Çalışanlar” ünitesine bağlı kazanımlar için yaratıcı drama bir yöntem olarak iki farklı okulda deney gruplarında kullanılmıştır. Devlet okulunda ve özel okulda yer alan iki kontrol grubuna ise düz anlatım ile birlikte tartışma, soru-cevap ve örnek olay gibi düz anlatım öğretim yöntemini destekleyici yöntemler de kullanılmıştır. Her iki okul türünün deney gruplarında yer alan öğrencilerin yaratıcı dramının bir yöntem olarak kullanılmasına ilişkin görüşleri alınmış ve her soru için karşılaştırmalı bir şekilde analiz edilmiştir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu, Şırnak ilinde yer alan Millî Eğitim Bakanlığına bağlı bir devlet okulu ile bir özel okulda öğrenim gören 5. sınıf öğrencilerinden oluşmuştur. Çalışma grupları seçkisiz örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Buna göre özel okulun deney ve kontrol grupları 24'er, devlet okulunun deney ve kontrol grupları ise 29'ar öğrenciden oluşmuştur.

Veri Toplama Araç ve Teknikleri

Araştırmaya konu olan temaya ilişkin kazanımlar belirlenmiş ve bu kazanımlara bağlı olarak yaratıcı drama ve düz anlatım yönteminin temel alındığı ders planları hazırlanmıştır. Hazırlanan ders planları, deney ve kontrol gruplarında belirli bir takvim çerçevesinde araştırmacı tarafından uygulanmıştır. Daha sonra uygulama öncesi ve sonrasında öğrencilerin başarı düzeyini saptamak amacıyla alan yazın ve ders kitaplarının incelenmesi sonucunda alan uzmanlarının görüşlerine başvurularak 25 sorudan oluşan özgün çoktan seçmeli bir test geliştirilmiştir. Bunun yanı sıra deney gruplarının uygulamaya ilişkin görüşlerini almak amacıyla beş açık uçlu sorudan oluşan bir görüşme formu geliştirilmiştir. Testin geçerlik ve güvenilirliğini sağlamak için ölçme ve değerlendirme uzmanı, sosyal bilgiler uzmanı, program geliştirme uzmanı ve Türkçe uzmanının görüşlerine başvurulmuş ve test uygulanmıştır. Uygulama sonucunda başarı testi, test ve madde istatistikleri analizleri yapılarak her maddenin madde güçlük indeksi (Pj) ile ayırt edicilik indeksi (rjx) olmak üzere test, iki başlık altında analiz edilmiştir. Çalışmada ayırt edicilik indeksi 0.31 ve üzerinde olan maddeler teste alınmış, bunun dışında değer alan maddeler testten çıkarılmıştır. Testte yer alan maddelerin güçlük indeksi 0.32 ile 0.83 arasında değer göstermiştir. Ayırt edicilik indeksi ise 0.31 ile 0.69 arasında değer göstermiştir.

Başarı testinde yer alan 20 maddeye ilişkin istatistiki sonuçlar incelendiğinde; testin aritmetik ortalaması 55, standart sapması 12.30, ortanca(medyan) değeri 60, testteki en yüksek puan 80, en düşük puan ise 35'tir. Testtin mod(tepe değer) değeri 65, ranji ise 45'tir. Maddelerin ortalama güçlük indeksi 0.57, ortalama ayırt edicilik indeksi ise 0.50'dir. Testten elde edilen verilere bağlı olarak şu sonuçlara varılabilir: Mod, medyan ve aritmetik ortalama değerlerinin ilişkilerine bağlı olarak konu ile ilgili öğrenmelerin yeterli düzeyde olduğu, öğrenci başarıların yüksek olduğu ve istenilen kazanımlara ulaşıldığı sonuçları çıkarılabilir. Geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarından sonra test, çalışma gruplarının yaratıcı drama yöntemi ve buna karşın düz anlatım yöntemine göre öğrenme düzeylerini ortaya

koymak için deney ve kontrol grupları olarak, iki farklı gruba ön test ve son test, diğer iki gruba da son test olarak uygulanmıştır. Başarı testinin uygulaması sonrasında yaratıcı dramının uygulandığı çalışma gruplarına yönetime ilişkin bakış açılarını ortaya koymak için beş açık uçlu sorudan oluşan bir değerlendirme formu uygulanmıştır.

Her iki okul türünde yer alan deney gruplarına uygulamak için yaratıcı dramının bir yöntem olarak kullanıldığı uygulama planları hazırlanmıştır. Aynı şekilde her iki okul türünde yer alan kontrol gruplarına uygulamak için anlatım, tartışma, soru-cevap, örnek olay, gibi yöntemlerin kullanıldığı uygulama planları hazırlanmıştır. Uygulama öncesi ve sonrasında ön test ve son test olarak öğrenci başarılarını test etmek için bir başarı testi geliştirilmiştir. Ayrıca katılımcıların uygulamaya ilişkin görüşlerini almak için uzman görüşlerinden yararlanarak bir değerlendirme formu hazırlanmıştır.

Verilerin Analizi

Ön test son test kontrol gruplu desende deneysel işlemin etkililiğini test etmede kullanılan, hesaplama ve yorumlama bakımından en kolay olan teknik, iki grubun ön test son test fark puanlarına ait ortalama puanlar arasında anlamlı bir farkın olup olmadığını test etmek amacıyla kullanılan ilişkisiz gruplar için "t" testidir (Kaptan, 1993; Karasar, 1995; Schafer, 1992; aktaran Büyüköztürk, 2014). Uygulama sonucunda testlerden elde edilen veriler SPSS paket programı aracılığıyla analiz edilmiştir. Ön test ve son testlerden elde edilen puanlar karşılaştırılarak, deney ve kontrol grupları arasında fark olup olmadığı "t testi" ile ortaya konulmuştur. Grupların fark puanlarının ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı tek faktörlü varyans analizi (ANOVA) ile test edilmiştir. Varyans analizi, "t" testi gibi güçlü bir parametrik istatistiktir (Howell, 1987; Ravid, 1994; aktaran Büyüköztürk, 2014).

Araştırma sonucunda öğrencilerin uygulamaya ilişkin görüşlerinin yer aldığı değerlendirme formunda yer alan veriler, bir ya da daha çok değişkene ait değerlerin ya da puanların dağılımına ait özelliklerini betimlemek amacıyla verileri, sayı ve yüzde olarak gösteren içerik analiz türlerinden frekans analizi kullanılarak elde edilmiştir (Büyüköztürk, 2012, s. 21). Değerlendirme formuna ilişkin elde edilen veriler, iki farklı okul türüne göre her açık uçlu soru için karşılaştırmalı bir şekilde verilmiş ve yorumlanmıştır.

Araştırma kapsamında geliştirilen başarı testi, özel okulun deney grubunda ön test olarak uygulandıktan sonra dersler, yaratıcı drama yöntemiyle işlenmiş ve ardından başarı testi son test olarak uygulanmıştır. Aynı şekilde özel okulun kontrol grubunda da başarı testi ön test olarak uygulandıktan sonra dersler düz anlatım yöntemiyle işlenmiş ve ardından başarı testi son test olarak uygulanmıştır. Devlet okulunda ise ön testin sonuçlar üzerindeki etkisini ölçmek için araştırma modelinin gerektirdiği şekilde başarı testi deney ve kontrol gruplarında sadece son test olarak uygulanmıştır. Devlet okulunda deney grubunda dersler yaratıcı drama yöntemiyle işlenmiş, kontrol grubunda ise dersler düz anlatım yöntemiyle işlenmiştir. Uygulama sonrasında devlet okulunda hem deney grubunda hem de kontrol grubunda başarı testi son test olarak uygulanmıştır. Bununla birlikte uygulama sonucunda her iki okul türü için deney grubunda yer alan öğrencilerin uygulamaya ilişkin görüşleri alınmış ve analiz edilmiştir.

Çalışmanın geçerlik ve güvenilirliğini sağlamak amacıyla araştırmanın amacı doğrultusunda beş açık uçlu sorudan oluşan görüşme formu hazırlanmış ve alan uzmanlarının görüşüne başvurularak görüşme formuna son şekli verilmiştir. Görüşme formu uygulanırken öğrencilere gerekli bilgilendirmeler yapılmış ve soruları yanıtlamaları için yeteri kadar süre tanınmıştır. Çalışmanın güvenilirliği açısından nitel veriler analiz edilirken farklı uzmanların görüşlerine başvurularak aralarındaki tutarlık incelenmiş ve sıklıkla kullanılan sözcükler belirlenmiştir.

Bulgular

Çalışmanın amacı doğrultusunda elde edilen nitel ve nicel veriler çözümlenmiştir. Nicel araştırma yöntemi sonucu elde edilen veriler, her uygulama okulunun deney ve kontrol grupları için ayrı ayrı tablolaştırılarak verilmiştir. Bunun yanı sıra nitel araştırma yöntemi sonucunda elde edilen veriler, her iki okul türü için değerlendirme formunda yer alan açık uçlu sorulara ilişkin öğrenci görüşleri içerik analizi yoluyla değerlendirilmiştir. Uygulama süresince çalışma gruplarına uygulanan ön test ve son testlerden elde edilen veriler, okul türlerine göre tablolaştırılarak sunulmuştur.

Sosyal Bilgiler Dersi, "Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler" Öğrenme Alanının Yaratıcı Drama Yöntemi İle İşlenmesinin Öğrenci Başarısına Etkisine İlişkin Bulgular

Çalışmanın amacı doğrultusunda çalışmanın 1. alt problemine ilişkin elde edilen bulgular ve yorumlar aşağıda verilmiştir.

1. Alt Problem

a) Özel okulda düz anlatım yöntemi ile derslerin işlenmesi sonucunda öğrencilerin ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

b) Devlet okulunda ve özel okulda düz anlatım yöntemi ile derslerin işlenmesi sonucunda öğrencilerin son test puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

Tablo 3. Özel Okulda Düz Anlatım Yöntemi İle Derslerin İşlenmesi Sonucunda Öğrencilerin Ön Test ve Son Test Puanlarının Karşılaştırılması

Ölçüm	N	\bar{X}	S	Sd	t	p
Ön test	24	40.42	10.82	23	8.05	.000
Son test	24	60.62	9.48			

Düz anlatım yöntemi ile öğrenim gören öğrencilerin ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir fark vardır, $t(23)=8.05$, $p<.05$. Öğrencilerin uygulama öncesinde başarı testi puanlarının ortalaması $\bar{X}=40.42$ iken, uygulama sonrasında $\bar{X}=60.62$ 'e yükselmiştir. Bu bulgu, düz anlatım yönteminin, öğrencilerin başarılarını artırmada önemli bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir.

Tablo 4. Devlet Okulunda ve Özel Okulda Düz Anlatım Yöntemi İle Derslerin İşlenmesi Sonucunda Öğrencilerin Son Test Puanların Karşılaştırılması

Okul Türü	N	\bar{X}	SS
Özel Okul	24	60,63	9,48
Devlet Okulu	29	52,07	13,79

Analiz sonuçları, geleneksel yöntem ile öğrenim gören öğrencilerin son test puanları arasında okul türüne göre anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir, $F(1,51)= 6,633$, $p<.05$. Özel okulda öğrenim gören öğrencilerin son test puanları ($\bar{X}= 60,63$), devlet okulunda öğrenim gören öğrencilerin puanlarından ($\bar{X}=52,07$) daha yüksektir.

Tablo 5. Devlet Okulunda ve Özel Okulda Düz Anlatım Yöntemi İle Derslerin İşlenmesi Sonucunda Öğrencilerin Son Test Puanlarına İlişkin ANOVA Analiz Sonuçları

	Karelerin Toplamı	Sd	Karelerinin Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplar arası	961,343	1	961,343			
Gruplar içi	7391,487	51	144,931	6,633	.015*	
Toplam	8352,830	52				

2. Alt Problem:

a) Özel okulda yaratıcı drama yöntemiyle derslerin işlenmesi sonucunda öğrencilerin ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

b) Devlet okulunda ve özel okulda yaratıcı drama yöntemiyle derslerin işlenmesi sonucunda öğrencilerin son test puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

Tablo 6. Özel Okulda Yaratıcı Drama Yöntemiyle Derslerin İşlenmesi Sonucunda Öğrencilerin Ön Test ve Son Test Puanlarının Karşılaştırılması

Ölçüm	N	\bar{X}	S	Sd	t	p
Ön test	24	42.70	11.88	23	8.92	.000
Son test	24	79.38	13.38			

Yaratıcı drama yöntemi ile öğrenim gören öğrencilerin ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir fark vardır, $t(23)=8.92$, $p<.05$. Öğrencilerin uygulama öncesinde başarı testi puanlarının ortalaması $\bar{X}=42.70$ iken, uygulama sonrasında $\bar{X}=79.38$ 'e yükselmiştir. Bu bulgu, yaratıcı dramanın, öğrencilerin başarılarını artırmada önemli bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir.

Tablo 7. Devlet Okulunda ve Özel Okulda Yaratıcı Drama Yöntemiyle Derslerin İşlenmesi Sonucunda Öğrencilerin Son Test Puanlarının Karşılaştırılması

Okul Türü	N	\bar{X}	SS
Özel Okul	24	79,38	2,73
Devlet Okulu	29	70,86	11,34

Analiz sonuçları, yaratıcı drama ile öğrenim gören öğrencilerin son test puanları arasında okul türüne göre anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir, $F(1,51)=6,288$, $p<.05$. Özel okulda öğrenim gören öğrencilerin yaratıcı drama son test puanları ($\bar{X}=79,38$), devlet okulunda öğrenim gören öğrencilerin puanlarından ($\bar{X}=70,86$) daha yüksektir.

Tablo 8. Devlet Okulunda ve Özel Okulda Yaratıcı Drama Yöntemiyle Derslerin İşlenmesi Sonucunda Öğrencilerin Son Test Puanlarına İlişkin ANOVA Analiz Sonuçları

	Karelerinin Toplamı	Sd	Karelerinin Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplar arası	951,681	1	951,681			
Gruplar içi	7719,073	51	151,354	6,288	.015*	
Toplam	8670,755	52				

3. Alt Problem: Özel okulda düz anlatım yöntemi ve yaratıcı drama yöntemi ile derslerin işlenmesi sonucunda öğrencilerin son test puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

Tablo 9. Özel Okulda Düz Anlatım Yöntemi ve Yaratıcı Drama Yöntemi İle Derslerin İşlenmesi Sonucunda Öğrencilerin Son Test Puanlarının Karşılaştırılması

Ölçüm	N	\bar{X}	S	Sd	t	p
Düz Anlatım Yöntemi	24	60.62	9.48	23	8.78	.000
Yaratıcı Drama	24	79.38	13.38			

Yaratıcı dramanın bir öğretim yöntemi olarak kullanılması sonucunda öğrencilerin başarısında anlamlı bir artış olduğu sonucuna varılmıştır, $t(23)=8.78$, $p<.05$. Düz anlatım yöntemi ile öğrenim gören öğrencilerin puanlarının ortalaması $\bar{X}=60.62$ iken, yaratıcı drama yöntem ile öğrenim gören öğrencilerin puanlarının ortalaması $\bar{X}=79.38$ olarak bulunmuştur. Bu bulgu, yaratıcı dramanın bir öğretim yöntemi olarak kullanılmasının öğrencilerin başarılarını artırmada önemli bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir.

Farklı Okul Türleri Açısından Sosyal Bilgiler Dersinde Yaratıcı Dramanın Bir Yöntem Olarak Kullanılmasına İlişkin Öğrenci Görüşleri

Farklı okul türleri açısından Sosyal Bilgiler Dersinin yaratıcı drama yöntemiyle işlenmesinin öğrenci başarısına etkisini ölçmek amacıyla başarı testinin yanı sıra öğrenci değerlendirme formu kullanılmıştır. Başarıyı nitel açıdan değerlendirmek amacıyla başarının gerçekleşme düzeyini ve niteliğini destekleyen unsurlar olarak öğrenme, kavrama, derse karşı ilgi (eğlenme, sevme, isteyerek gerçekleştirme), iletişim, işbirliği ve kalıcılık sözcükleri belirlenmiştir. Değerlendirme formu öğrenme öğretme sürecinde sadece ürünü değil, aynı zamanda süreci değerlendirmeye de olanak sağlamıştır. Uygulama süreci sonunda uygulanan öğrenci değerlendirme formundan elde edilen veriler, içerik analiz türlerinden olan “frekans analizi” ile ele alınarak sözcükler ve bu sözcüklerin kullanım yüzdeleri çıkarılıp, iki farklı okul türüne göre karşılaştırmalı bir şekilde verilmiş ve yorumlanmıştır.

İlköğretim Okulu (Devlet) Öğrencileri

1. “Yaratıcı drama yöntemiyle işlemiş olduğumuz derslerin diğer derslerde kullanılan yöntemlere göre ne gibi farklılıkları var? Bu farklılıkları nasıl buluyorsunuz?” sorusuna öğrencilerin verdikleri yanıtların analiz sonucu ve sözcüklerin kullanım sıklığı tablo 10’da verilmiştir.

Tablo 10. Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersinde Yaratıcı Drama Yöntemiyle Derslerin İşlenmesi İle Kullanılan Diğer Yöntemleri Karşılaştırmalarına İlişkin Görüşlerinin Sözcük Analizleri

Sözcükler	f	%
Eğlenceliydi	9	31,03
Oyun	6	20,68
Farklıydı	4	13,79
Güzeldi	3	10,34
Mutluydum	3	10,34
Kolaydı	2	6,89
Öğrendim	2	6,89

Tablo 10’da görüldüğü gibi öğrencilerin yaratıcı drama yöntemiyle diğer yöntemleri karşılaştırmalarına ilişkin görüşlerinden elde edilen sözcük analizlerine bakıldığında; sıklıkla kullanılan sözcüklerin eğlenceli, oyun, farklı, güzel ve mutlu olduğu görülüyor. Bu sözcükler bir bütün olarak değerlendirildiğinde, yaratıcı dramının diğer yöntemlere göre öğrencinin ilgisini daha çok çektiği bu şekilde derslerin daha zevkli geçtiği savunulabilir.

İlköğretim Okulu (Özel) Öğrencileri

1. “Yaratıcı drama yöntemiyle işlemiş olduğumuz derslerin diğer derslerde kullanılan yöntemlere göre ne gibi farklılıkları var? Bu farklılıkları nasıl buluyorsunuz?” sorusuna öğrencilerin verdikleri yanıtların analiz sonucu ve sözcüklerin kullanım sıklığı tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11. Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersinde Yaratıcı Drama Yöntemiyle Derslerin İşlenmesi İle Kullanılan Diğer Yöntemleri Karşılaştırmalarına İlişkin Görüşlerinin Sözcük Analizleri

Sözcükler	f	%
Eğlenceliydi	10	41,66
Anladım	7	29,16
Güzeldi	3	12,50
Sevdim	2	8,33
Zevkliydi	2	8,33

Tablo 11’de görüldüğü gibi öğrencilerin yaratıcı drama yöntemiyle diğer yöntemleri karşılaştırmalarına ilişkin görüşlerinden elde edilen sözcük analizlerine bakıldığında; özel okulda öğrenim gören öğrencilerin kullanmış oldukları kavramlar; “eğlenceliydi, anladım, güzeldi, sevdim, zevkliydi” kavramlarıdır. Bu kavramlar bir yöntem olarak yaratıcı dramanın öğrenene olumlu bir öğrenme süreci yaşattığı savunulabilir.

Tablo 10 ve 11’e göre yaratıcı dramanın bir yöntem olarak kullanıldığı derslerin diğer derslerle karşılaştırılmasına ilişkin hem devlet okulu hem de özel okul öğrencilerinden alınan görüşlere bakıldığında; her iki okul türünde öğrenim gören öğrencilerde yaratıcı drama yönteminin daha çok eğlenceli olduğu düşüncesinin hakim olduğu görülmektedir. Her iki okul türünde öğrenim gören öğrencilerin yaratıcı dramayı bir yöntem olarak diğer yöntemlerden farklı gördükleri, derslerdeki konuların daha kolay anlaşıldığı, derslerin daha zevkli geçtiği, oyun oynayarak öğrenmelerinin gerçekleştiği gibi düşünceler, yaratıcı dramanın bir yöntem olarak öğrencilerde olumlu izlenimler bıraktığı yönünde yorumlanabilir.

İlköğretim Okulu (Devlet) Öğrencileri

2. “Olumlu bir öğrenme süreci geçirdiğinizi düşünüyor musunuz? Niçin?” sorusuna öğrencilerin verdikleri yanıtların analiz sonucu ve sözcüklerin kullanım sıklığı tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 12. Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersinde Yaratıcı Dramanın Bir Yöntem Olarak Kullanılması İle Olumlu Bir Öğrenme Süreci Geçirip Geçirmedikleri Sorusuna İlişkin Görüşlerinin Sözcük Analizleri

Sözcükler	f	%
Kalıcı	11	37,93
Öğrendim	7	24,13
Güzeldi	5	17,24
Farklıydı	4	13,79
Oyun	2	6,89

Tablo 12’de öğrencilerin olumlu bir öğrenme süreci geçirip geçirmediği sorusuna ilişkin görüşleri değerlendirildiğinde; sıklıkla kullanılan kalıcı, öğrendim ve güzeldi kavramlarının olması öğrenmelerin gerçekleştiğini, bunun yanı sıra kazanılan bilgilerin daha kalıcı olması yaratıcı dramanın bir yöntem olarak farklı açılardan etkililiğini ortaya koymaktadır.

İlköğretim Okulu (Özel) Öğrencileri

2. “Olumlu bir öğrenme süreci geçirdiğinizi düşünüyor musunuz? Niçin?” sorusuna öğrencilerin verdikleri yanıtların analiz sonucu ve sözcüklerin kullanım sıklığı tablo 13’te verilmiştir.

Tablo 13. Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersinde Yaratıcı Dramanın Bir Yöntem Olarak Kullanılması İle Olumlu Bir Öğrenme Süreci Geçirip Geçirmedikleri Sorusuna İlişkin Görüşlerinin Sözcük Analizleri

Sözcükler	f	%
Anladım	9	37,50
Öğrendim	7	29,16
Farklıydı	4	16,66
Sevdim	2	8,33
Olumlu	2	8,33

Tablo 13’te öğrencilerin olumlu bir öğrenme süreci geçirip geçirmediği sorusuna ilişkin görüşleri değerlendirildiğinde; en çok kullanılan kavramların anladım, öğrendim ve farklıydı olduğu görülür. Buradan da öğrenmelerin olumlu bir süreçte gerçekleştiği düşüncesi ileri sürülebilir.

Tablo 12 ve 13'e göre öğrenme sürecinin olumlu geçip geçmediğine ilişkin alınan yanıtlara bakıldığında; her iki okul türünde öğrenim gören öğrencilerin dersin anlaşılabilirliği, öğrenmenin gerçekleşmesi noktası ve yaratıcı dramının diğer yöntemlerden farklı oluşu düşüncelerinin paralellik gösterdiği söylenebilir. Tüm bu açıardan değerlendirildiğinde yaratıcı dramının bir yöntem olarak dersleri sıkıcı olmaktan kurtardığı, daha eğlenceli hale getirdiği, öğrencilerde olumlu izlenim bıraktığı ve öğrenme sürecinin oldukça olumlu geçtiği söylenebilir.

İlköğretim Okulu (Devlet) Öğrencileri

3. "Gerek iletişim açısından olsun gerekse diğer sosyal paylaşımlar açısından olsun bu yöntemin arkadaşlarınızla olan ilişkilerinize herhangi bir katkısı oldu mu? Açıklayınız." sorusuna öğrencilerin verdikleri yanıtların analiz sonucu ve sözcüklerin kullanım sıklığı tablo 14'te verilmiştir.

Tablo 14. Öğrencilerin İletişim ve Diğer Sosyal Paylaşımları Açısından Sosyal Bilgiler Dersinde Yaratıcı Dramanın Bir Yöntem Olarak Kullanılması Sonucunda Arkadaşlarıyla İlişkilerine Olan Katkısına İlişkin Görüşlerinin Sözcük Analizleri

Sözcükler	f	%
Paylaştım	8	27,58
Birliktelik	6	20,68
Saygılıydık	5	17,24
Anlaştım	4	13,79
Kaynaştım	4	13,79
Sevinçliydim	2	6,89

Tablo 14'te öğrencilerin iletişim ve diğer sosyal paylaşımları açısından yaratıcı dramının bir yöntem olarak arkadaşlarıyla ilişkilerine olan katkısına ilişkin görüşlerine bakıldığında; en çok paylaştım, birliktelik, saygılıydık kavramlarının kullanıldığı görülür. Bunlar da öğrenenlerin sosyalleşmeleri noktasında sahip olması gereken davranışlardır. Bu açıdan değerlendirildiğinde yaratıcı dramının bir yöntem olarak öğrenenlerin sosyalleşmeleri noktasında önemli bir yere sahip olduğu savunulabilir.

İlköğretim Okulu (Özel) Öğrencileri

3. "Gerek iletişim açısından olsun gerekse diğer sosyal paylaşımlar açısından olsun bu yöntemin arkadaşlarınızla olan ilişkilerinize herhangi bir katkısı oldu mu? Açıklayınız." sorusuna öğrencilerin verdikleri yanıtların analiz sonucu ve sözcüklerin kullanım sıklığı tablo 15'te verilmiştir.

Tablo 15. Öğrencilerin İletişim ve Diğer Sosyal Paylaşımları Açısından Sosyal Bilgiler Dersinde Yaratıcı Dramanın Bir Yöntem Olarak Kullanılması Sonucunda Arkadaşlarıyla İlişkilerine Olan Katkısına İlişkin Görüşlerinin Sözcük Analizleri

Sözcükler	f	%
İletişim	8	33,33
Birliktelik	6	25,00
Anlaştım	4	16,66
Tanıdım	3	12,50
Sevinçliydim	3	12,50

Tablo 15'te öğrencilerin iletişim ve diğer sosyal paylaşımları açısından yaratıcı dramının bir yöntem olarak arkadaşlarıyla ilişkilerine olan katkısına ilişkin görüşlerine bakıldığında; en çok iletişim, birliktelik, anlaştım kavramlarının olduğu görülmektedir. Bu kavramların kullanılma sıklığının fazla olmasının yaratıcı dramının bir yöntem olarak öğrencilerin birbirleriyle iyi bir iletişim süreci geçirmeleri ve birlikte hareket etme duygularının gelişimi noktasında önemli bir yere sahip olduğu düşüncesi ileri sürülebilir.

Tablo 14 ve 15'e göre yaratıcı dramının bir yöntem olarak kullanıldığı derslerde gerek iletişim açısından olsun gerekse diğer sosyal paylaşımlar açısından olsun bu yöntemin arkadaşlarıyla olan ilişkilerine bir katkısının olup olmadığı sorusuna alınan yanıtlara bakıldığında; her iki okul öğrencileri de karşı cinsten arkadaşlarıyla önceleri çok fazla paylaşımlarının olmamasına karşın, uygulama sırasında arkadaşlık ilişkilerinin iyi bir seyir gösterdiğini dile getirmişlerdir. Her iki okul türünde öğrenim gören öğrenciler, arkadaşları ile olan ilişkilerinde iletişimin olumlu yönde geliştiğini, birlikte hareket etme duygusunun arttığını, paylaşımların daha çok olduğunu, grup arkadaşlarını farklı yönlerden tanıma olanağı elde ettiklerini ve tüm bunlardan dolayı mutlu olduklarını dile getirmişlerdir. Yaratıcı dramının öncelikli amaçlarından olan bireyi sosyalleştirme, kendi akranlarıyla iyi ilişkiler geliştirme ve cinsiyet engelini aşma gibi konularda etkili olduğu ve bunun öğrenci görüşleriyle de desteklendiği söylenebilir.

İlköğretim Okulu (Devlet) Öğrencileri

4. "Yaratıcı drama yöntemiyle işlenmiş olan derslerin diğer derslere göre daha eğlenceli ve zevkli geçtiğini düşünüyor musunuz? Niçin?" sorusuna öğrencilerin verdikleri yanıtların analiz sonucu ve sözcüklerin kullanım sıklığı tablo 16'da verilmiştir.

Tablo 16. Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersinde Yaratıcı Dramanın Bir Yöntem Olarak Kullanıldığı Derslerin, Diğer Yöntemlerin Kullanıldığı Derslere Göre Daha Eğlenceli ve Zevkli Olup Olmadığına İlişkin Görüşlerinin Sözcük Analizleri

Sözcükler	f	%
Eğlenceliydi	14	48,27
Farklıydı	6	22,22
Zevkliydi	5	17,24
Anladım	2	6,89
Yardımcı	2	6,89

Tablo 16'da öğrencilerin yaratıcı dramının bir yöntem olarak diğer derslere göre eğlenceli ve zevkli olup olmadığına ilişkin görüşlerinin sözcük analizlerine bakıldığında; en çok eğlenceliydi, farklıydı, zevkliydi kavramlarının kullanıldığı görülmektedir. Bundan hareketle yaratıcı dramının bir yöntem olarak diğer derslere göre öğrenenin ilgisini daha çok çektiği söylenebilir.

İlköğretim Okulu (Özel) Öğrencileri

4. "Yaratıcı drama yöntemiyle işlenmiş olan derslerin diğer derslere göre daha eğlenceli ve zevkli geçtiğini düşünüyor musunuz? Niçin?" sorusuna öğrencilerin verdikleri yanıtların analiz sonucu ve sözcüklerin kullanım sıklığı tablo 17'de verilmiştir.

Tablo 17. Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersinde Yaratıcı Dramanın Bir Yöntem Olarak Kullanıldığı Derslerin, Diğer Yöntemlerin Kullanıldığı Derslere Göre Daha Eğlenceli ve Zevkli Olup Olmadığına İlişkin Görüşlerinin Sözcük Analizleri

Sözcükler	f	%
Eğlenceliydi	9	37,50
Farklıydı	4	16,66
Güzeldi	4	16,66
Katıldım	3	12,50
Anladım	2	8,33
Meraklıydım	2	8,33

Tablo 17'de öğrencilerin yaratıcı dramının bir yöntem olarak diğer derslere göre eğlenceli ve zevkli olup olmadığına ilişkin görüşlerinin sözcük analizlerine bakıldığında; eğlenceliydi, farklıydı, güzeldi kavramlarının daha çok kullanıldığı görülmektedir. Bundan hareketle, yaratıcı dramının bir yöntem olarak kullanıldığı derslerin diğer derslere göre daha olumlu geçtiği düşüncesi savunulabilir.

Tablo 16 ve 17'ye göre yaratıcı drama yöntemiyle işlenmiş olan derslerin diğer derslere göre daha eğlenceli ve zevkli geçtiğini düşünüyor musunuz? sorusuna verilen yanıtlar analiz edildiğinde; her iki okul türünde öğrenim gören öğrenciler derslerin eğlenceli, diğer derslerden farklı, güzel olduğunu ve aynı zamanda yaratıcı dramanın dersi daha anlaşılır kıldığını dile getirmişlerdir. Yaratıcı dramada canlandırmaların yanı sıra oyunun önemli bir yer tutmasının öğrenme öğretme sürecinin çok eğlenceli geçmesine olanak sağladığı söylenebilir. Bunun da konunun daha iyi anlaşılmasını ve etkin katılımı beraberinde getirdiği söylenebilir. Farklı çalışma gruplarının bu konulardaki düşüncelerinin ortak olması nedeniyle dramanın farklı eğitim ortamlarında farklı düzeydeki öğrenciler arasında aynı algının oluşmasını da beraberinde getirdiği görülmüştür.

İlköğretim Okulu (Devlet) Öğrencileri

5. "Siz öğretmen olsaydınız derslerinizde böyle bir yöntemi kullanır mıydınız? Niçin?" sorusuna öğrencilerin verdikleri yanıtların analiz sonucu ve sözcüklerin kullanım sıklığı tablo 18'de verilmiştir.

Tablo 18. Öğrencilerin Siz Öğretmen Olsaydınız Derslerinizde Yaratıcı Dramayı Bir Yöntem Olarak Kullanır mıydınız? Sorusuna İlişkin Görüşlerinin Sözcük Analizleri

Sözcükler	f	%
Kullanırdım	14	48,27
Kolaydı	5	17,24
Zevkliydi	3	10,34
Paylaştım	3	10,34
Öğrendim	2	6,89
Heyecanlıydı	2	6,89

Tablo 18'de öğrencilerin öğretmen olsalardı derslerinde böyle bir yöntemi kullanıp kullanmayacaklarına ilişkin görüşlerinin sözcük analizlerine bakıldığında; kullanırdım ve kolaydı kavramlarının sıklıkla kullanıldığı görülmektedir. Bu sonuç öğrenenlerin yaratıcı dramayı bir yöntem olarak ne denli benimsediklerini ortaya koymaktadır.

İlköğretim Okulu (Özel) Öğrencileri

5. "Siz öğretmen olsaydınız derslerinizde böyle bir yöntemi kullanır mıydınız? Niçin?" sorusuna öğrencilerin verdikleri yanıtların analiz sonucu ve sözcüklerin kullanım sıklığı tablo 19'da verilmiştir.

Tablo 19. Öğrencilerin Siz Öğretmen Olsaydınız Derslerinizde Yaratıcı Dramayı Bir Yöntem Olarak Kullanır mıydınız? Sorusuna İlişkin Görüşlerinin Sözcük Analizleri

Sözcükler	f	%
Kullanırdım	12	50,00
Güzeldi	5	20,83
Sevdim	3	12,50
Paylaştım	2	8,33
Anladım	2	8,33

Tablo 19'da öğrencilerin siz öğretmen olsaydınız derslerinizde böyle bir yöntemi kullanıp kullanmayacaklarına ilişkin görüşlerinin sözcük analizlerine bakıldığında; kullanırdım, güzeldi ve sevdim kavramlarını sıklıkla kullandıkları görülmektedir. Bu da yaratıcı dramanın bir yöntem olarak öğrenciler tarafından kabul edildiği ve bu yöntemi ne denli sevdiklerini göstermektedir.

Tablo 18 ve 19'a göre yanıtlar analiz edildiğinde; iki farklı okul türünde öğrenim gören öğrencilerin bu konudaki düşüncelerinin birçok açıdan ortak olduğu söylenebilir. Genel olarak, öğrencilere zevkli bir ders işlettirmek, derslerin daha kolay anlaşılabilirliğini artırmak, dersleri daha eğlenceli hale getirmek, daha fazla bilgi edinmek, sosyal paylaşımları artırmak gibi gerekçelerle böyle

bir yöntemi kullanabileceklerini dile getirmişlerdir. Empatik düşünme becerisinden yola çıkarak, öğrencilerin yaratıcı dramayı bir yöntem olarak nasıl gördüklerini ortaya koyan soruya alınan yanıtlar incelendiğinde; yanıtların yaratıcı dramanın bir yöntem olarak kullanılma gerekliliğini çok daha iyi ortaya koyduğu söylenebilir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Sosyal Bilgiler Dersinde yaratıcı dramanın bir yöntem olarak kullanıldığı araştırmanın sonucunda elde edilen veriler incelendiğinde; özel okulda düz anlatım yöntemi ile derslerin işlenmesi sonucunda öğrencilerin ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Bu da düz anlatım yönteminin belirli bir ölçüde öğrencilerin öğrenme düzeyleri ve başarıları üzerinde etkili olduğu şeklinde yorumlanabilir. Bu sonuçla Rüzgar'ın (2014) yapmış olduğu "6. Sınıf Sosyal Bilgiler Programındaki İpek Yolunda Türkler Ünitesinde Geçen Göç Kavramının Drama Yöntemiyle İşlenmesinin Öğrenci Başarısına Etkisi" başlıklı çalışmasından elde edilen; "Drama yönteminin Sosyal Bilgiler Dersinde kullanılmasının, geleneksel yöntemlere göre öğrenci başarısı üzerinde nispeten olumlu bir etkisinin olduğu" sonucu ile benzer sonuçlar elde edildiği söylenebilir.

Devlet okulunda ve özel okulda düz anlatım yöntemi ile derslerin işlenmesi sonucunda öğrencilerin son test puanları karşılaştırıldığında; öğrencilerin öğrenim gördükleri okul türüne göre anlamlı bir farklılık ortaya çıkmıştır. Buna göre, özel okulda öğrenim gören öğrencilerin son test puanlarının ortalaması, devlet okulunda öğrenim gören öğrencilere göre daha yüksek çıkmıştır. Söz konusu sonucun ortaya çıkmasında; özel okuldaki öğrencilerin sahip oldukları olanakların ve öğrenme ortamının devlet okulundakilere göre daha iyi durumda olmasının, öğrencilerin başarılarını olumlu yönde etkilediği söylenebilir.

Özel okulda yaratıcı drama yöntemiyle derslerin işlenmesi sonucunda öğrencilerin ön test ve son test puanları karşılaştırıldığında; puanlar arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Bu bulgu yaratıcı dramanın öğrencilerin başarılarını artırmada önemli bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Elde edilen bu sonuçla Akkaya'nın (2012) yapmış olduğu "Sosyal Bilgilerde Göç Konusunun Drama Yöntemiyle Öğretiminin Akademik Başarıya Etkisi" isimli çalışmasından elde edilen; "İki ayrı öğretim modelinin uygulandığı deney ve kontrol grubu öğrencilerinin göç testine ait başarı puanlarının deney öncesinden sonrasına anlamlı farklılık gösterdiği bununla birlikte deney grubu öğrencilerinde genel olarak dersin drama yöntemiyle işlenmesinin gerek konunun kalıcılığı gerekse dersin eğlenceli olması gibi olumlu etkiler bıraktığı" sonucunun benzer sonuçlar olduğu ifade edilebilir.

Devlet okulunda ve özel okulda yaratıcı drama yöntemiyle derslerin işlenmesi sonucunda öğrencilerin son test puanları karşılaştırıldığında; öğrencilerin son test puanlarında öğrenim gördükleri okul türleri açısından anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Özel okulda öğrenim gören öğrencilerin son test puanları devlet okulunda öğrenim gören öğrencilere göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Özel okuldaki öğrencilerin öğretim sürecinde yaratıcı dramaya ilişkin yaşantılarının olmasının yanında devlet okulundaki öğrencilerin ilk kez yaratıcı dramaya tanışmalarının, bunun yanı sıra özel okuldaki öğrenme ortamının devlet okulundaki öğrenme ortamına göre daha iyi olanaklara sahip olmasının, böyle bir sonuca ulaşılmasında etkili olduğu söylenebilir.

Özel okulda düz anlatım yöntemi ve yaratıcı drama yöntemi ile derslerin işlenmesi sonucunda öğrencilerin son test puanları karşılaştırıldığında; Sosyal Bilgiler Dersinde yaratıcı dramanın bir öğretim yöntemi olarak kullanılması sonucunda, öğrencilerin başarısında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Elde edilen bu sonuç, yaratıcı dramanın bir yöntem olarak düz anlatım yöntemine göre öğrencilerin öğrenmelerinde ve başarılarını artırmada daha etkili bir öğretim yöntemi olduğu söylenebilir.

Deney gruplarında yer alan öğrencilerin uygulamaya ilişkin görüşleri incelendiğinde; her iki okul türünde öğrenim gören öğrencilerin yaratıcı dramaya ilişkin düşüncelerinin genel olarak benzer olduğu söylenebilir. Öğrenciler, uygulama süresince yaratıcı drama yöntemi ile derslerin çok eğlenceli ve zevkli bir şekilde işlendiğini, derslerde sıkılmadıklarını, her yönüyle olumlu bir öğrenme süreci geçirdiklerini ifade etmişlerdir. Bununla birlikte yaratıcı dramanın bir yöntem olarak kullanıldığı derslerde daha iyi öğrendiklerini, herkesin bir şekilde derse katıldığını ifade etmişlerdir. Bu sonuçlarla

Saraç'ın (2015) yapmış olduğu "Sosyal Bilgiler Dersinde Drama Yöntemi Kullanılmasının Tutum, Başarı ve Kalıcılığa Etkisi" isimli çalışmasından elde edilen; "Öğrencilerin drama çalışmaları sırasında çok eğlendikleri, mutlu oldukları ve heyecanlandıkları ayrıca öğrencilerin drama sayesinde dersi ve dersin öğretmenini daha çok sevdikleri ve drama yaparak öğrendikleri." sonucuyla benzer sonuçlar elde edildiği söylenebilir.

Öğrencilerin öğrenme öğretme sürecinde en çok sıkıntı yaşadıkları konuların başında arkadaşlarıyla yeterince iletişim kuramamaları gelmektedir. Derslerin yaratıcı drama ile işlenmesi sürecinde öğrencilerin özellikle gerek sosyal paylaşımlar konusunda olsun gerekse akranlarıyla iletişim kurma konusunda olsun, karşı cinsle rahatlıkla bunu başarabildikleri söylenebilir. Başka bir ifadeyle yaratıcı dramanın sosyal paylaşımları arttırdığı ve iyi arkadaşlıklar kurma gibi konularda etkili olduğu düşüncesi ileri sürülebilir. Araştırmadan elde edilen bu sonuçla Aykaç'ın (2008) yapmış olduğu "Sosyal Bilgiler Dersinde Yaratıcı Dramanın Yöntem Olarak Kullanılmasının Öğrenci Başarısına Etkisi" isimli çalışmasından elde edilen; "Öğrencilerin yaratıcı drama yönteminin uygulandığı sınıf ortamının arkadaşları ile yan yana oturmalarına ve birlikte grup olarak canlandırma yapmalarına olanak sağladığı için arkadaşları ile daha iyi iletişim kurabildikleri." sonucunun örtüştüğü söylenebilir.

Çalışmanın en belirleyici sorularından biri olan "Siz öğretmen olsaydınız derslerinizde böyle bir yöntemi kullanır mıydınız?" sorusuna karşılık verilen yanıtlar incelendiğinde; grubun neredeyse tamamı dersleri daha eğlenceli hale getirmek, öğrenmeleri kolaylaştırmak, öğrencilerinin daha başarılı olmalarını sağlamak ve iyi arkadaşlıklar geliştirmek gibi gerekçelerle yaratıcı dramayı bir yöntem olarak derslerinde kullanabileceklerini ifade etmişlerdir. Bu bulgu ile öğrencilerin yaratıcı drama yöntemine ilişkin olumlu bakış açısına sahip oldukları söylenebilir.

Elde edilen bulgular incelendiğinde; yaratıcı dramanın öğrenmeler üzerinde oldukça etkili olduğu söylenebilir. Yaratıcı dramanın arkadaşlarıyla iyi ilişkiler kuramayan, öğrenmelerden ve öğrenme ortamlarından zevk almayan bunun yanı sıra derse karşı ilgisi az olan öğrencilerin sosyal ilişkileri artan, öğrenmelerden dolayısıyla öğrenme ortamlarından zevk alan ve eğlenerek öğrenen öğrencilere dönüşmesinin, öğretici konumunda olan öğretmenlere de büyük kolaylıklar sağladığı söylenebilir.

Yaratıcı dramanın en belirgin özelliği; öğreneni bilişsel, duyuşsal ve devinişsel olmak üzere üç farklı açıdan etkin kılmasıdır. Böylece bireyin temel becerileri tümel bir yaklaşım içinde kazanması sağlanabilir. Bunun sonucunda öğrenen, öğrenme sürecinde daha aktif bir rol üstlenmiş olur. Düz anlatım yönteminde ise edilgen konumundaki öğrenen açısından öğrenme öğretme sürecinin daha çok bilişsel düzeyde gerçekleştiği söylenebilir. Düz anlatım yöntemi ile edinilen öğrenmeler, sadece bilişsel düzeyde olduğu için kalıcı olma süresi de kısa olabilmektedir. Ancak yaratıcı drama yöntemiyle öğrenmeler daha kalıcı olabilmektedir.

Sonuçta; Sosyal Bilgiler Dersinde yaratıcı dramanın bir yöntem olarak kullanılmasına ilişkin; Bingöl (2015), Erdem Zengin (2014), Yılmaz (2013), Karataş (2011), Koç (1999), Kocayörük (2000), Şimşek (2001), Akoğuz (2002), Yalım (2003), Gürel (2004), Özer (2004), Yalçın (2004), Taşkiran (2005), Zayımoğlu (2006), Debre (2008), Bilek (2009) ve Üstündağ'ın (1998) yapmış oldukları çalışmalardan elde edilen sonuçlar ile farklı sosyo-kültürel yapıya sahip olan bir yerde uygulanan bu araştırmanın sonuçlarının benzerlik gösterdiği görülmektedir. Şırnak iline bağlı ilçelerde yürütülen bu çalışmadan elde edilen sonuçlar ile daha önce farklı coğrafi bölgelerde yapılan ilgili araştırmaların sonuçlarının benzer olması yaratıcı dramanın bir yöntem olarak kültürlerarasında farklı bir sonuç ortaya çıkarmadığını göstermektedir.

Yapılan araştırma sonucunda elde edilen verilerden yola çıkarak; bir öğretim yöntemi olarak yaratıcı dramadan farklı disiplinler için de yararlanılabilir. Bununla birlikte başka araştırmalar için yaratıcı drama ile diğer aktif öğretim yöntemleri karşılaştırılarak yaratıcı dramanın öğrenci başarısına etkileri araştırılabilir.

Kaynakça

- Adıgüzel, Ö. (2017). *Eğitimde yaratıcı drama* (10. bs.). Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Akkaya, M. (2012). *Sosyal bilgilerde göç konusunun drama yöntemiyle öğretiminin akademik başarıya etkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Akoğuz, M. (2002). *İletişim becerilerinin geliştirilmesinde yaratıcı dramanın etkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Aykaç, M. (2008). *Sosyal bilgiler dersinde yaratıcı damanın yöntem olarak kullanılmasının öğrenci başarısına etkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Bilek, E. (2009). *İlköğretim üçüncü sınıf hayat bilgisi dersinde dramatisasyon yönteminin öğrencilerin sosyal-duygusal uyumlarına ve akademik başarılarına etkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Celal Bayar Üniversitesi, Manisa.
- Bingöl, K. T. (2015). *İlköğretim 4. sınıf sosyal bilgiler dersinin drama tekniğiyle işlenmesinin akademik başarı, tutum ve kalıcılığa etkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Erzincan Üniversitesi, Erzincan.
- Büyüköztürk, Ş. (2014). *Deneysel desenler öntest-sontest kontrol grubu desen ve veri analizi* (4. bs.). Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş. (2012). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı* (16. bs.). Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Debre, İ. (2008). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi coğrafya konularının öğretiminde ders anlatım stratejisi olarak dramatisasyonun kullanılmasının öğrencinin başarı düzeyine etkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.
- Demirel, Ö. (2015). *Öğretim ilke ve yöntemleri öğretme sanatı* (22. bs.) Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Doğanay, A. (2008). Çağdaş sosyal bilgiler anlayışı ışığında yeni sosyal bilgiler programının değerlendirilmesi. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(2), 77-96
- Erdem Zengin, E. (2014). *Yöntem olarak yaratıcı drama kullanımının ilköğretim 4. sınıf sosyal bilgiler öğretim programındaki değerlere etkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Niğde Üniversitesi, Niğde.
- Gürel, F. Ç. (2004). *Sosyal bilgiler dersinde yaratıcı drama yönteminin erişiyeye ve kalıcılığa etkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Güven, İ. (2009). Yaratıcı drama yoluyla öğrenme stratejilerinin geliştirilmesi. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 4(7), 23-34.
- Karakuş, Ö. ve Başbüyük, O. (2009). Deneysel ve deneysel olmayan araştırma yöntemleri. K. Böke (Ed.), *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri içinde* (s. 198-240). İstanbul: Alfa Yayınları.
- Karasar, N. (2015). *Bilimsel araştırma yöntemi* (28. bs.). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Karataş, O. (2011). *İlköğretim I. kademe sosyal bilgiler dersi doğal afet eğitiminde drama tekniğinin öğrencilerin başarılarına etkisi: Deneysel çalışma* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Kafkas Üniversitesi, Kars.
- Kocayörük, Y. A. (2000). *İlköğretim öğrencilerinin sosyal becerilerini geliştirmede dramanın etkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Koç, F. (1999). *Eğitimde yaratıcı dramanın öğrenmeye etkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2005). *İlköğretim sosyal bilgiler öğretim programı ve kılavuzu (4-5. Sınıflar)*. Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi.
- Özdemir, S. M. (2014). Sosyal bilgiler öğretimi programı ve değerlendirilmesi. M. Safran (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretimi içinde* (s. 18-48). Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Özer, M. (2004). *İlköğretim sosyal bilgiler öğretiminde, yaratıcı drama yönteminin demokratik tutumlara ve ders başarısına etkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Patton, M. Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri* (A. Çekiç ve A. Bakla, Çev.). Ankara: Pegem Akademi.

- Rüzgar, M. A. (2014). *6. sınıf sosyal bilgiler programındaki ipek yolunda türkler ünitesinde geçen göç kavramının drama yöntemiyle işlenmesinin öğrenci başarısına etkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Giresun Üniversitesi, Giresun.
- Saraç, A. (2015). *Sosyal bilgiler dersinde drama yöntemi kullanılmasının tutum, başarı ve kalıcılığa etkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir.
- Sever, R. (2015), Sosyal bilgiler öğretimine giriş. R. Sever (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretimi içinde* (s. 3-24). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Sönmez, V. (2010). *Sosyal bilgiler öğretimi ve öğretmen kılavuzu* (6. bs.). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Şimşek, E. A. (2001). *Sosyal bilgiler öğretiminde drama tekniğinin kalıcılığın artırılmasında kullanılması* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Taşkıran, S. (2005). *Drama yöntemi ile ilköğretim dördüncü sınıf sosyal bilgiler dersinin işlenişinin öğrenme ve öğrencilerin benlik kavramına etkisi yönünden değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Tavşancıl, E. ve Aslan, A. E. (2001). *Sözel, yazılı ve diğer materyaller için içerik analizi ve uygulama örnekleri*. İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- Üstündağ, T. (1998). *Vatandaşlık ve insan hakları eğitimi dersinin öğretiminde yaratıcı dramının erişkiye ve derse yönelik öğrenci tutumlarına etkisi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Üstündağ, T. (2012). *Yaratıcı drama öğretmenimin günlüğü* (11. bs.). Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Yalçın, (2004). *İlköğretim sosyal bilgiler dersinin yaratıcı drama yöntemi ile verilmesinin dersin öğrenilmesine etkisinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Yalım, N. (2003). *İlköğretim dördüncü sınıf fen bilgisi dersinin yaratıcı drama yöntemi ile öğretiminin öğrencilerin akademik başarılarına etkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Eskişehir Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Yılmaz, S. (2013). *Sosyal bilgiler derslerinde drama yöntemi ile öğretimin öğrencilerin sosyal beceri, empatik beceri ve akademik başarı düzeylerine etkisi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Zayımoğlu, F. (2006). *İlköğretim 6. Sınıf sosyal bilgiler dersi "coğrafya ve dünyamız" ünitesinde yaratıcı drama yöntemi kullanımının öğrenci başarısı ve tutumlarına etkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.